

GRAMATIKA FRANCOUZŠTINY - PŘEMÝŠLÍME O NÍ, ROZUMÍME JÍ A POUŽÍVÁME JI

Zdeňka Podlipská

BERARD, E. *Grammaire du français: comprende, réfléchir, communiquer*. Paris : Didier, 2005. ISBN 2-278-05558-5.

Publikace renomované profesorky Évelyne Bérardové působící na Centru aplikované lingvistiky *CLA* v Besançonu ve Francii dokazuje autorčiny bohaté zkušenosti s francouzštinou jako cizím jazykem (FLE). Tato kniha, která je určena studentům úrovně A1 a A2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, umožňuje procvičování gramatických jevů. Každá kapitola se věnuje jednomu gramatickému tématu, které je rozpracováno do několika pracovních listů.

Přístup, který autorka zvolila, dovoluje nahlížet na gramatické problémy ze dvou úhlů – z hlediska teoretické znalosti o jazyce a z hlediska praxe. Každý pracovní list na prvním místě nabízí studujícího ke čtení a pozorování. Toto řízené pozorování má za úkol upozornit na to, jak funguje jazyk. Po této fázi reflexe následuje fáze procvičování ve formě úkolů, a nakonec přichází fáze vysvětlení teorie, která umožňuje fixaci důležitých pravidel. Na konci každé kapitoly jsou dvě strany věnované všem v kapitole probraným gramatickým jevům pod názvem *Variations* [variac]. Také jsou zde typově nová cvičení umožňují procvičování nově získaných vědomostí v rámci autentického materiálu, tzn. v textu (např. inzerátu, básni, v novinových článcích). Jedná se tedy o nevšední přístup, kdy autorka první vychází z konkrétní komunikace (*langage*) a končí u obecně vyjádřených pravidel (*langue*).

Učební text je rozdělen do 14 kapitol. Kapitola první *Les types de la phrase* [druhy vět] řeší základní skladební dvojici, seznamuje studující s prvním používáním deiktik a ukazuje, jak se tvoří věta tázací a záporná.

Ve druhé kapitole *Le nom, le genre et le nombre* [podstatné jméno, rod a číslo] se dozvídáme o vlastnostech podstatných jmen ve francouzštině, o tom jakého jsou rodu a o čísle jednotném a množném. S tím souvisí členy neurčité a určité a shoda v rodě u přídavných jmen.

Třetí kapitola *Les déterminants* [determinanty] prohlubuje znalosti v oblasti členů určitých a neurčitých v komparativním výkladu, dále nesmí chybět pro

francouzský jazyk velmi specifické členy dělivé, které skupiny členů uzavírají. K determinantů jsou dále zařazena zájmena přivlastňovací a ukazovací.

Čtvrtá kapitola pod názvem *La phrase simple* [věta jednoduchá] dává do příkladu osobní zájmena samostatná a nesamostatná. Tento přístup je obzvláště vhodný pro zdůraznění skutečnosti, že francouzština, i když s bohatou slovesnou flexí, vyžaduje zájmeno pro vyjádření osoby. Dále se v této kapitole autorka zabývá slovesným časováním v přítomném čase, a také vlastnostmi tohoto gramatického času a příklady jeho použití.

Pátá kapitola *La quantification* [číselné výrazy] již samotným názvem napovídá, že se jedná o kapitolu velmi rozsáhlou. V kapitole se nemluví jen o číslovkách, ale i o způsobech, jak lze vyjádřit čas, o rozdílu mezi číslem a číslicí. O možnostech vyjádření kvantity v běžném životě, kdy používáme výrazy jako třetina, polovina, bez toho abychom si uvědomovali, že se jedná o číselné zlomky. Velmi zajímavá je dvoustrana s názvem *Apprécier la quantité* [jak ocenit kvantitu], kde jsou uvedeny příklady s vyjádřením množství. Reagují na ně věty, ve kterých hodnotíme, zda je toho zmíněného množství dostatečné, nebo ne. Kapitolu kvantity uzavírají zákonitosti stupňování.

Kapitola v pořadí šestá *La localisation dans le temps* [pohyb v čase] rozebírá vyjádření minulosti, za pomoci *passé composé* [minulého času složeného] a *l'imparfait* [imperfekta]. Autorka zdůrazňuje rozdíly mezi těmito dvěma minulými časy, tak že je řadí vedle sebe nebo je zapojuje do příběhu. Na pozadí kontextu si lze tak lépe rozdíly uvědomit a vytvořit si lexikální spojení. Přítomnému času byla věnována částečně kapitola čtvrtá, ale zmiňme se ještě o čase budoucím. Budoucnost v jazyce nevyjadřujeme jen za pomoci slovesa, věta odkazující do budoucnosti bývá často doplněna tzv. indikátory času – těmi autorka tuto kapitolu před variacemi uzavírá.

Po zvládnutí orientace v čase, se studující může zabývat orientací v prostoru v kapitole sedm *La localisation dans l'espace*. Vedle světových stran se v prvním pracovním listě seznamujeme s předložkami používanými s geografickými názvy měst a zemí. Poté už zcela konkrétně umísťujeme předměty do společného vztahu v prostoru. Gramatická cvičení v této kapitole nejsou zaměřena, jak by se mohlo zdát, jen na předložky, všímají si také nutnosti změny sloves, tak aby bylo možno vyjádřit pohyb daných objektů.

Od kapitoly číslo osm dále se gramatika věnuje spíše větě, jednotlivým gramatickým jevům uvnitř věty jednoduché nebo složené. *Les constructions de la phrase* [větné konstrukce] upozorňuje studenty na důležitost vnímat lexikum jako propojený systém, a ne jako soubor izolovaných prvků. Kapitola konkrétně upozorňuje na slovesné předložkové vazby a na zájmeno *en*, kdy už je nutná

textová analýza, aby bylo možno určit, co toto zájmeno zastupuje. Je škoda, že tato kapitola není tak obsáhlá – slovesné vazby by snesly více cvičení. Na druhou stranu to lze vnímat jako autorčin záměr, aby nedošlo k přehlčení studujícího. Pozitivní je, že Evelyne Bérardová na tento fakt upozorňuje už od samého začátku, a může tak studující přimět ke komplexnějšímu způsobu osvojování si cizího jazyka. Jistě tato kapitola může být doplněna o radu používat výkladové slovníky, kde jsou vždy tyto vazby uvedeny.

Negace, její druhy a projevy jsou vedle vět tázacích rozpracovány v kapitole číslo devět *Les phrases interrogatives et négatives*. Všechny výše získané vědomosti jsou nutné pro práci s větou složenou, které se věnuje kapitola deset *La phrase complexe* [věta složená]. Zde se konkrétně pracuje s vedlejšími větami vztahnými, se spojkami a jejich používáním, tak aby bylo dosaženo logického propojení významu.

Kapitola jedenáctá je druhým dílem kapitoly číslo šest, jasné propojení mezi kapitolami naznačuje stejný název *La localisation dans le temps* [pohyb v čase]. Ve druhém díle se věnujeme dalším minulým časům, posuzujeme dle situace vhodnost jednoho, či druhého času a nezapomínáme na indikátory času, které nám pomáhají vyjádřit bod dané události v minulosti. Stejný pohyb mohou kopírovat i slovesa zvratná, s tím rozdílem, že se liší v použití pomocných sloves, a zákonitosti shody podmětu s přísudkem jsou jiné, než u sloves nezvratných. Kapitulu uzavírá gerundium. S ohledem na situaci gerundia v české gramatice nelze studijní materiál vnímat jako jediný zdroj, bylo by vhodné pozadí češtiny, aby studující nepřeváděl tento jev do českého jazyka, který od používání přechodníků upouští. Nelze ho však z češtiny jednoznačně vyloučit, protože se do ní vrací právě kvůli překladům z anglického jazyka, kde je hojně rovněž používán.

Slovesnému způsobu je ponechána samostatná kapitola číslo dvanáct s názvem *Les modes conditionnel et subjonctif* [podmiňovací způsob a konjunktiv]. Orientace cvičení zůstává stále stejná, od pozorování k používání v konkrétních příkladech, až k aplikaci na situace nové.

V předposlední kapitole třinácté *Discours rapporté et formes impersonnelles* [řeč nepřímá a druhy neosobního vyjádření] se publikace věnuje rozdílům mezi výpověďmi přímými a nepřímými. Termínem neosobní vyjádření je nazvané pasivum, zřejmě z toho důvodu, aby se pozornost ubírala spíše směrem k jeho významu, než formě.

Celou cvičebnici uzavírá kapitola čtrnáct s názvem *Les types de discours* [typy diskurzu], která se věnuje stylistické podobě popisu, vyprávění, podání vysvětlení a argumentace, a také pragmatice.

Obecně lze publikaci považovat za velmi podařenou. Protože je provedena systematizace jednotlivých gramatických aspektů s ohledem na komunikaci, dá se mluvit o publikaci originální. Odpovídá tak potřebám vytčeným ve Společném evropském referenčním rámci pro jazyky, kde je důraz kladen na správnou aplikaci gramatických jevů podle komunikační situace. Rozsah gramatiky je přizpůsoben požadovanému penzu znalostí pro úroveň A1 a A2. Slovní zásoba v příkladech je rovněž na elementární úrovni, aby byla zajištěna autonomie studujícího. Tu dále podporuje přítomnost řešení k jednotlivým cvičením. Domnívám se ale, že učebnice není zcela vhodná pro úplné samostudium z toho důvodu, že se ve francouzském jazyce objevují jevy neexistující v jazyce českém, a proto by učebnice měla být doplněna výkladem vyučujícího. Zajímavostí, která až tak nesouvisí s gramatickými vlastnostmi cizího jazyka, je možnost využít příkladové věty a autentické materiály pro ilustraci francouzských reálií. Publikace ztělesňuje další moderní tendenci v metodologii cizího jazyka, a to přítomnost interkulturality, na kterou se nezapomíná ani ve Společném evropském referenčním rámci pro jazyky.

Autorčin zřejmý záměr postupovat od známého k neznámému byl dodržen v celé knize. Neodpovídá tím jenom na změnu vnímání funkcí jazyka, ale také ukazuje možnost simulovat přirozené prostředí pro učení se cizího jazyka a kopírovat tak model osvojování si jazyka mateřského. Je nutné na tuto knihu upozornit, protože v sobě skrývá víc, než se na první pohled může zdát. Je vhodnou pomůckou pro doplnění jakékoli francouzské učebnice, ale také didaktickým návodem pro budoucí učitele francouzštiny. Stávající učitelé by měla svým příkladem vychovávat ke změně vyučovacích návyků, které bývají ještě často zaměřeny na systematické a teoretické probírání gramatických struktur mimo kontext a s přehlížením skutečnosti, že gramatika je nástrojem komunikace.

Mgr. Zdeňka Podlipská

Centrum jazykové přípravy, PdF UP v Olomouci

Tato recenze vznikla za podpory *NAEP*, grantu Comenius